

A simándiak koldusnyelve és a madárnyelv. Oláh Miklós esztergomi érsek, a nagy humanista, 1536-ban írt *Hungaria*-jában Cap. XIX, §. IV.) ezeket mondja az aradmegyei *Simánd* helységről (ma a kisjenői járásban): „lakói szinte mind sánták, vakok, karjuk vagy lábuk ki van ficzomitva... ép embert helységükbe be nem bocsátanak... a szülők maguk vakítják meg újszülött csecsemőiket, maguk ficzomitják ki csontjaikat, tagjaikat. Hogy ne csak testben, hanem beszédben is különbözzenek, kezdettől fogva *saját nyelvet koholtak*, a melyen maguk közt beszélnek, s a melyet

mennyiségét, alakját és jelentését illeti, ez a nagy munka az 1850 körül divó irodalmi nyelvünknek megbecsülhetetlen kincsanyagja.

rajtuk kívül más meg nem érthet; ezt a nyelvet *vakok nyelvének* nevezik a mieink (quam nostri *Caecorum Linguam* vocant) . . . az a szabadalmuk van, hogy az ország minden részében *koldus-énekekkel* (cancionibus mendicalibus) szerezzék meg maguknak és övéiknek élelmüket és keresményüket“. Néplélektani szempontból is érdekes ennek a hivatásos koldustelepnek egykorú leírása, de nyelvtudományi tekintetben is, mert hírt ad, tudtommal ez első adatunk, egy mesterséges, *titkos* nyelvről hazánkban. Sajnos, hogy Oláh nem jegyzett föl ebből a nyelvből egyetlen egy adatot sem, melyből meg lehetne állapítani, milyen elemekből állott ez a nyelv, mily eljárással alkották meg. E titkos nyelvnek mindenesetre az volt a czélja, hogy a koldusok egymással értekezzenek, anélkül, hogy más értse őket; tehát mindenesetre a tolvajnyelvek rovatába tartozik. Számos újabb hasonlóság igazolja ezt a föltevést. Jagić, a kiváló szláv nyelvtudós, külön tanulmány tárgyává tette a szláv népek titkos nyelveit (Die Geheimsprachen bei den Slaven. Sitzungsberichte der Akademie. Wien. CXXXIII. köt. 1896.). Az egész szlávtság területéről, de különösen Oroszországból számos, igen részletes leírás közöl ilyen koldusczéhek, telepek, sőt falvak titkos nyelvéről. Legfőbb jellemvonásuk az, hogy a köznyelvi szavakat más, részben önkényesen választott, részben idegen nyelvekből kölcsönzött szavakkal helyettesítik, hogy így a közönség előtt érthetlenné váljanak. A szókinés elváltoztatásánál ritkább az alakítási torzítás, mely főleg önkényes rövidítésben nyilvánul. Koldusokon kívül, még a legújabb időkben is, utazó kereskedők, kupeczek, letelepült és vándor iparosok is alkotnak maguknak, kiki a maga czéhén belül, idegenek, azaz külső emberek előtt érthetetlen, titkos nyelvet. Gyakorlati czélja ennek is nyilvánvaló. Nálunk, de egész Európában is, ilyen titkos nyelvszámba mehet a cigány nyelv, melyet alig-alig ért még másvalaki is; ezért van az, hogy valamennyi titkos nyelv szókinésének jókora százaléka a cigányból való.

Jagić értekezésében nagyon érdekes e titkos nyelvek egyik faja, mely aligha szolgálhat jól eltitkolásra, mivel egy kis gyakorlattal és figyelemmel könnyen megfejthető és érthető, s inkább a gyermekek tréfás játéknyelveihez számítható, a mint Jagić adatai leginkább is a gyermekvilágból valók. Ebben a nyelvben nagy meglepetésemre ráismertem a mi gyermekeinknél is szerte divó *madárnyelvekre*, melyről nemrégiben rövid említést tettem (MNy. XIII, 241). Ennek az eljárása az, hogy az ismételt magánhangzó közé egy vagy több mássalhangzót told, s így teszi érthetlenné az „avatatlan“ előtt. Gyermekeveink *v*-és nyelve: *gyevereve ivideve* (gyere ide), Arany Józsa ördögében az *rg*-és nyelv: *Turgudorgot mirgit forgogargadtárgál* (tudod, mit fogadtál) stb. ilyenek. Karadzics szótárában a szerbségből említi ezeket: „lingvae fictae genus, fictae ex lingua patria, interpolatis singulis syllabis“. Ilyen a *nagy poslovica*, mikor minden szótagkezdő hang elé ennek egyházi szláv nevét teszik; pl. *donesi vode* így hangzik: „*dobrodonaseneslovisi vedovodobrede*“. A *kis poslovica*-ban a megismételt szótagkezdő mássalhangzó közé *ijo, ije* hangsoportot tesznek; tehát az előbbi szavak így hangzanak: „*dijodonijenesisjesi vijovorodijede*“. E helyett *kr, ci, p, u, rg, ro* hangokat vagy hangsoportot is toldanak, melyek sokszor szakasztott olyan nyelvet adnak, mint a mi madárnyelvünk. Például ez a mondat: „*Poszel ke mne prisel o den pozdeji*“

így hangzik: „*Porgoszergel kerge mnerge prirgisergel orgo dergen porgozdergejirgi*“, vagy: „*Liska a lev*“, így: „*Lirviskarva arva lervev*“. Ez a toldott madárnyelv azonban nemcsak a magyar s a szláv (Jagić legtöbb adata szerb és horvát) gyermekeké, hanem megvan a német gyermek- és különösen az ilyen játszi torzítást kedvelő diáknyelvben is, a melyben még sok más módja is van. Itt valószínűleg a nyelvek sorompóit átlépő, nemzetközi jelenséggel van dolgunk, mely a néplélektant épp úgy érdekli, mint a nyelvtudományt.

TOLNAI VILMOS.